

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

ДИМИТРИЈЕ П. ТИРОЛ
(1793 - 1857)

Каталог изложбе

НОВИ САД, 2007

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

КАТАЛОЗИ ИЗЛОЖБИ

138

АУТОРИ КАТАЛОГА И ИЗЛОЖБЕ

Александра Драпшин, Ксенија Шуловић и Оливера Михајловић

Библиотека Матице српске приредила је изложбу поводом 150 година од смрти књижевника Димитрија П. Тирола. Изложба је отворена од 14. новембра до 21. новембра 2007. године у витринама испред Свечане сале Матице српске, а коришћена је грађа из збирки Библиотеке Матице српске и Рукотисног одељења Матице српске (РОМС), као и документа о животу Димитрија Тирола прибављене љубазношћу Стевана Бугарског и Љубомира Степанова. Испод сваке каталожке јединице уписане су сигнатуре.

Тиролови су у Чакову, развијеном занатлијском и трговачком центру, живели из давнине и бавили се трговином. Према казивању Димитрија Г. Тирола, произилази да се Пантин отац звао Георгије, а да је Панта имао "цимер са натписом Zur Tyrolen". Као многи из трговачког staleжа онога времена, Панта је био дарежљив према Цркви: године 1786. платио је израду иконе Богородице, према Богородици Винчанској која се налазила у Бездину; на икони је записан као Панта Георгије Тирол.

На дан 1. септембра 1773. Панта се оженио Магдалином (Мандом), ћерком Гергија Капамације. Живели су у Чакову, брак им је био благословен с много деце, која су се рађала током читавога четврт века; на дан 30. маја 1793. рођен је Димитрије, син Панте Тирола и Магдалине.

Младост је провео у родном месту, али су га родитељи послали на даље школовање.

Најпре се учио у месту свог рођења, после тога у Бриту, у Темишвару и у Кечкемету; у Мези-Берињу свршио је више гимназијалне разреде, а у Пожуну, у Евангеличком лицеуму, код професора: Гроса, који је био први управитељ Гимназије карловачке, Станислаидеса и Фабрија, слушао је науке философијске. Хтео је науке продужити и слушати права, али га отац позове кући да трговину води. Као послушан син, и преко воље своје врати се кући и 1816. године смести се у Темишвару као трговац.

Стеван Бугарски и Љубомир Степанов, 2007.

У жељи да своје интелектуалне снаге стави у службу младе српске државе, која се стварала, на позив Господара Јеврема, брата кнеза Милоша Обреновића, Димитрије Тирол 1829. године долази у Београд, у којем је развио богату активност на просветном и културном плану. Учествовао је у формирању Библиотеке вароши београдске 1832. године, која се налазила у књижари Глигорија Возаревића, у којој се окупљала српска

интелигенција. Исте године издао је приручник *Немачке Граматике за употребљеније србске младежи*.

Димитрије Тирол је 1832. године у Београду покренуо иницијативу за издавање часописа „Обзор књижевства србског“, који ће се „својски старати за изобразеније језика србскога, и за стално правописаније и усовершествованије његово“. Ова иницијатива, као и Нацрт статута Учебног друштва србског написан 1835, није оживотворена, јер није било довољно снага у редовима тадашњих културних прегалаца у Београду. Настојао је да да допринос и развоју просвете, па је издао *Политическо земљеописаније*, са подацима о свим земљама света, намењено ученицима, што је добро прихваћено у просветним круговима.

И у Београду је покретао алманахе, као што су били: „Месецослов“ (1836) и „Уранија“ (1837). Сарађивао је и у часопису „Голубица“, који је уређивао Јован Хаџић, оснивач Матице српске. Овде је 1839. године почео да објављује зборник докумената из српске историје *Србске споменици*, који је касније изашао као посебна публикација. У истом часопису је објавио прву библиографију у Србији, под насловом *Списак у Србији напечатаних књига*.

Љубивоје Церовић, 2002.

У доба излажења *Алманаха* постојала су у нашој литератури два правца, чији су претставници ратовали један с другим: Један, Вуков, који је имао свој годишњак, *Даницу* (1826-29; 1834), а други, Хаџић-Светићев, коме је стајао на расположењу други један периодични спис, *Летопис*. Тирол је са својим *Банатским алманахом* пошао новим, трећим и то средњим путем. Он истина не прекида потпуно са традицијом и пише старим правописом, али стоји на Вуковој страни и заузима према њему наклоњен став. Очеvidно, Тиролов *Алманах* има да истицањем Вукових заслуга и његових радова припреми терен за продирање Вукових принципа. То је и природно, јер је Вук Тиролов лични пријатељ. Кад је Вук 1822 путовао из Земуна за Беч, сместио је своју жену код Тирола који се старао о њој и њеној деци и Вуку јављао да за њих ништа не брине.

Стеван Јосифовић, 1952.

Григорије Возаровић издавао је од 1839. до 1844. године алманах у Београду под називом *Голубица сь Цветомъ књижевства србскогъ*. Изишло је укупно пет књига. *Голубицу* је уређивао Јован Хаџић. Током целог свог трајања *Голубица* је доносила *Списакъ у Србији напечатанъ књига по хронологическомъ реду*. Библиографију, *Списак у Србији напечатани књига*, у првој књизи (за 1839. год.) потписао је Димитрије Тирол. У осталим свескама библиографију није потписивао нико. Међутим, у поступку описивања књига, распореду грађе нема никакве разлике између библиографије у првом броју *Голубице* и оне у потоњим књигама, па се може с разлогом узети да их је све радио Д. Тирол, а можда понеку и сам Хаџић. За ову библиографију се не може рећи да је само српска, да описује само српске књиге. Као што је Соларић хроничар штампарске продукције издавачке куће Димитрија

и Пане Теодосија, тако је и *Списак у Србији напечатани књига*, објављиван у *Голубици*, заправо каталог издања целокупне продукције књига Књажеско-сербске типографије, без обзира на писмо и језик којим су дела штампана. Библиограф није одабирао српске књиге, него је пописивао све што је изишло из београдске штампарије: и српске, и бугарске, и грчке, и јеврејске књиге. Неселективност је озбиљна омашка Димитрија Тирола, уколико је желео да пише библиографију. Нигде није свој поступак правдао и ничим га није оправдао. Или није разликовао библиографију од каталога или није имао на уму национални принцип у библиографији, што опет излази на исто. Неки оправдавајући разлог је сигурно постојао, можда да обавести читаоце разних језика и народности о књигама које издаје ова штампарија, а можда због рекламе - да покаже шта се све у њој може штампати. И један и други разлог, или било који други леже ван библиографских одредница. Било како, тек ово је једина библиографија у првој половини прошлог века која јесте општа али није национална. Она је само претежно српска. И још нешто, будући само хронолошки преглед београдске штампарске продукције, она је пре регионална него у националном смислу општа: заснована је на територијалном, а не на националном библиографском принципу.

Душан Панковић, 1982.

Тиролово *Политическо земљеописаније* представља уџбеник из географије целог света, у коме су, по континентима, дати описи свих земаља редом, а има и један општи увод. На крају је, по ондашњем обичају, дат списак пренумераната, по градовима у Србији и пречанским крајевима, у Београду на челу са самим господар-Јевремом и са „архимандритом и управитељем Црне Горе Господином Петром Петровићем“.

Од економских елемената дело садржи, унутар сваке земље, опис њених природних услова за производњу, разних привредних грана и занимања становништва. Тако се, на пример, за кнежевину Србију каже да „у пределима око варошица и села роди доста пшенице, но много више ситне прое и кукуруза, која је обична рана Срба; меда, изреднога дувана, особито код Рудника планине, прекраснога лана и лепога бостана има у изобиљу; воће свакојако, и то врло добро рађа свуда, као и виноград...“ О занимању, пак, народа и привредним гранама пише: „Срби се занимају земљеделием, скотоводством и трговином; а с рукоделием намеравају сада тек започети. Трговина само с јестественим производима земље, с марвом, кожама, воћем, медом, воском и особито са свињама води се; а израђени производи доносе се највише из страни земаља.“

Као једно од првих и при том оригинално, а лепо, сажето и јасно писано дело на народном језику, Тиролово *Политическо земљеописаније* имало је у своје време велики значај и много читалаца, па је увелико доприносило распрострањању и знања о привредним приликама у свету.

Обрен Благојевић, 1979.

Допринос *Ураније* посебно је значајан у томе што је у њој неговано објављивање оригиналне поезије. Уместо мање познатих песника из Србије, који су се оглашавали у *Забавнику*, у *Уранији* се јављају скоро сви наши истакнути песници тог времена. *Уранија* за 1838. посвећена је Лукијану Мушицком, корифеју српског класицистичког песништва, који је умро 1837. године. Објављене су четири његове песме и њему посвећена ода Милоша Светића. Даљи развој Лукијанове класицистичке поезије у *Уранији* означавају Светић и Стерија, у чијим се класицистичким песмама очитује заокрет ка сентименталистичком духу грађанске поезије.

Миодраг Матицки, 1997

Појава „Балканског алманаха“ значајна је и и по томе што је то била прва публикација која је изашла у Темишвару на српском језику. Тирол први преноси центар своје издавачке делатности из туђинске средине у Банат, на територију Војводине, у Темишвар, тада највеће место у Банату и седиште српског владике, а од 1849-60. главно место „Војводине српске“, у онај Темишвар, за који сам каже у свом „Алманаху“ да је „после Пеште и Пожуна најлепша у Мађарској варош, те га гдикоји, особито горњи Немци, и малим Бечом зову...“

На овај Тиролов годишњак касније се надовезала „обилна и разноврсна издавачка делатност на народном језику у књигама и повременим списима на домаћем тлу, на територији саме Војводине.“

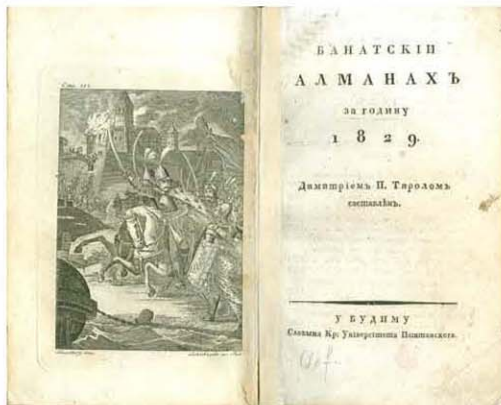
Има разлога да се верује да је излажење „Алманаха“ утицало на оснивање „Друштва љубитеља књижевства србског“, у Темишвару, 1828. године. „Циљ друштва био је говорни србски језик образовати,... полезне књиге сочињавати,... прилику и начин дати србском роду просвештавати се и књижевну културу колико се више може подкрепљивати и подпомоћи.“ Оснивање друштва помогао је и сам Тирол. Помоћ је пружио и Вук.

Спасоје Граховац, 1993.

ДЕЛА

1. Привестователна книжица за премилу и прелобезну сербску юность / Димитриєм П. Тироломъ произведена. - У Будиму : Писмены Крал. Всеучил. Пещанскаго, 1818. - 160, [1] стр., [1] лист с таблом
P19Ср I 498.4.1.2.3
2. Банатскій алманахъ. Год. 1 / Димитриємъ П. Тироломъ саставлень. - У Темишвару : [б. и.], 1827. - [2], 178, [25] стр., [3] листа с таблама (од тога 2 пресавијена)
PСтСр I 16/1827
3. Отговоръ Г. Милану Любиправдићу. - У Пешти : [б. и.], 1827. - [1] лист
P19Ср II 1002.1

4. Славенска граматика. Св. 1 / сад први ред на Српском језику изјасњена Димитријем П. Тиролом. - [Беч] : Трошком Г. Аћима Балана, 1827. - 54, [2] стр.
P19Ср I 223.1.2
5. Банатскій алманахъ. Год. 2 / Димитриємъ П. Тироломъ саставлень. - У Темишвару : [б. и.], 1828. - [2], 233, [29] стр., [1] лист с таблом, [1] пресавијен лист с геогр. картом
PСтСр I 16/1828

6. Банатскій алманахъ / Димитрије Тирол. - [1](1827)-[3](1829). - Темишвар : Димитрије Тирол, 1827-1829 (Будим : Словима Краљевског Универзитета Пештанског) Р I 203
7. Немачка грамматика / Димитриємъ П. Тироломъ изяснена. - У Будиму : Словыма Кралев. Пештанскогъ Університета, 1830. - [1], XIV, 365, [1] стр. П19Ср II 1008.2.1
8. Политическо землеописаніе / одъ Димитрія П. Тирола. - У Београду : У Княжеско-Србской Кньигопечатнѣи, 1832. - [4], 175, [16] стр. Р19Ср III 371.2.1
9. Начертаніе Устава Ученога Србскога Друштва / одъ Димитрія П. Тирола. - У Београду : При Княжеско-Србской Типографіи, 1835. - [4], VI, 20, [2] стр. Р 19 Ср I 494.1

10. Сила пріятелиства или Донъ Жуанъ и Дона Теодора / превео Димитрій П. Тироль. - У Београду : Словима Княжеско-Србске Типографіе, 1835. - [4], 132, [3] стр. Р19Ср I 272.1
11. Мненіе о употребляваню страдателне частице СЕ. - У Београду : При Княжеско-Србской Кньигопечатнѣи, 1837. - [4], 8 стр. Р19 Ср II 1001.1
12. Ураніа. За год. 1837. - У Београду : у Княжеско-Србской Кньигопечатнѣи, 1837. - [26], XIV, [2], 285, [10] стр. 10641

13. Возсаєдинєнє Унїята съ православномъ црквомъ у Русской имперїи / преведено съ русскога. - Москва : У Типографїи С. Селивановскога, 1841. - [2], 90 стр.
P19Ср I 111.2.1

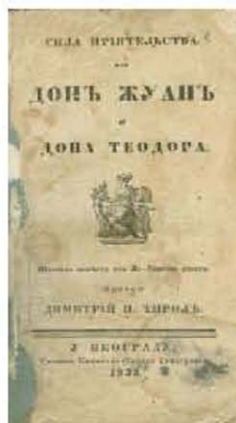
14. Доказыване да су Славянски народи примили хриѣтианство јошть пре Кирила и МеѠ одїа / съ Русскога по Венелину одъ Димитрія П. Тирола Действителнога Члена Одесскога Обштества Исторїе и Древностїй. - У Београду : Словима Правительствене Типографїе, 1841. - [2], 24 стр.
P19Ср II 125.2.1
15. Одривакъ изъ Венелинове исторїе о Словенима / Преведено Димитріємъ П. Тироломъ Действителнымъ Членомъ Одесскога Обштества Исторїе и Древностїй. - Београдъ : Словима Типографїе Княжества Сербїе, 1841. - [6], 95, [1] стр.
P19Ср II 126.2.1
16. Подвиги Димитрія Максимовиѡа Княжевиѡа попечителя Одесскога учебнога округа и президента Одесскога обштества исторїе и древностїй / одъ Димитрія П. Тирола... - Београдъ : словима Типографїе Княжества Сербїе, 1841. - 13, [2] стр.
P19Ср II 1009.2.1

17. Прегледь военогъ живота и подвига графа Михаила Андреевиѣ Милорадовиѣ / Съ Русскога по Теодор. Глинки одъ Димитрія П. Тирола... - У Београду : Словима Типографіе Княжества Сербіе, 1841. - 23 стр.
P19Cp II 1130
18. Изводи изъ руссійскій журнала / Сообщіо Г. Тироль.
У: Новый сербскій летопись / Учредникъ Теодоръ Павловичъ. - У Пешти : Писмены Юсифа Баймела, 1837-1841. - 15, 54, 1 (1841), стр. 108-127.
P1Cp II 4
19. Казыване стары Требешана и архива сердара Малише и капетана Бошка Буѣиѣ-Никшиѣ. - У Београду : словима Правительствене типографіе, 1842. - [4], 317, [3] стр. ; 21 ст.
P19Cp II 1000
20. Общеупотребительный правопись србскогъ языка / написао Димитрій П. Тироль, Професоръ Србскогъ языка... - У Темишвару : словима Байхелове типографіе, 1852. - 20 стр.
P19 Cp I 496.2.1
21. Высокоблагороднѣ [тј. Высокоблагородной] госпоѣи Екатерины Вуковиѣ одъ Берексова / за знакъ искрене благодарности и аризнательности [тј. признательности] посвеѣуе учредникъ [Димитрій П. Тироль]. - [У Тамишвару : б. и., 1854]. - [4] стр.
P19Cp II 999.1

ЛИТЕРАТУРА

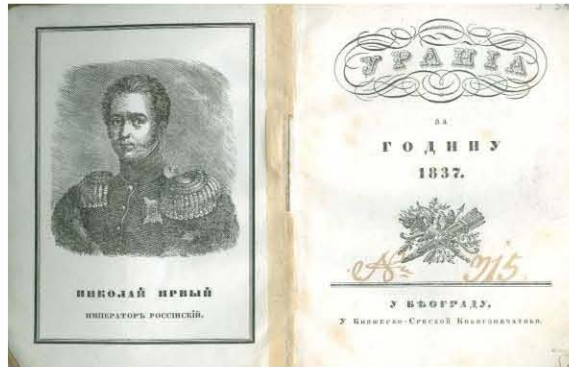
22. О Банатском алманаху Димитрија Тирола / Стеван Јосифовиѣ.
У : Зборник Матице српске. Серија друштвених наука. - 4 (1952), стр. 56-63.
П II 805

23. Економска мисао Срба у Угарској крајем XVIII и почетком XIX века / Обрен Благојевић.
У: Зборник за друштвене науке. - 66 (1979), Стр. 191-211.
П II 805

24. Банатски алманах / Јован Деретић.
У: Алманаси Вуковог доба / Јован Деретић. - [1. изд.]. -
Београд : "Вук Карацић", [197?]. - Стр. 36-40.
П 447894
25. Уранија / Јован Деретић.
У: Алманаси Вуковог доба / Јован Деретић. - [1. изд.]. -
Београд : "Вук Карацић", [197?]. - Стр. 140-152.
П 447894
26. Прва библиографија у Срба : библиографија Димитрија
Тирола у Голубици / Душан Панковић.
У: Српске библиографије / Душан Панковић. - Београд :
Народна библиотека Србије ; [Нови Сад] : Библиотека
Матице српске, 1982. - Стр. 90-92.
Ш 431026
27. "Банатски аламанах" Димитрија Тирола / Спасоје
Граховац.
У: Српска периодика у XIX веку на тлу данашње
Румуније / Спасоје Граховац. - Нови Сад : Матица
српска, 1993. - Стр. 18-30.
Ш 432379

28. Ходољубља Димитрија Тирола / Љубивоје Церовић ; [сарадник Милана Церовић]. - Нови Сад : Панонија МБ, 1995. - 148 стр.
 П 425867
29. Љубивоје Церовић: "Ходољубља Димитрија Тирола", Панонија МБ, Нови Сад, 1995. / Драго М. Његован. У: Рад Музеја Војводине. - Бр. 37/38 (1995/1996), стр. 344-345.
 П Ш 1143
30. Са промоције књиге Љ. Церовића, Срби у Румунији, Темишвар / 11. XII 1997. / Душан Попов. У: Темишварски зборник. - 2 (2000), стр. 220-226.
 П П 16537

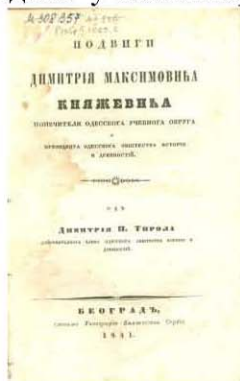

31. Уранија Димитрија Тирола / Миодраг Матицки. У: Летопис српског народа : три века алманаха и календара / Миодраг Матицки. - Београд : Институт за књижевност и уметност ; Нови Сад : Библиотека Матице српске, 1997. - Стр. 289-295.
 П 430663
32. Банатски алманаси и календари до 1918. године / Миодраг Матицки. У: Летопис српског народа : три века алманаха и календара / Миодраг Матицки. - Београд : Институт за књижевност и уметност ; Нови Сад : Библиотека Матице српске, 1997. - Стр. 421-484.
 П 430663

33. Димитрије Тирол : (1793-1857) / Љубивоје Церовић. - Нови Сад : Матица српска, 2002. - Стр. 313-319. III 440923
34. Димитрије П. Тирол : живот и дело / Стеван Бугарски, Љубомир Степанов ; [илустрације аутора уз коришћење илустрација Д. П. Тирола]. - Темишвар : Савез Срба у Румунији, 2007. - 224 стр. III 450318

ФАКСИМИЛИ И ФОТОГРАФИЈЕ

35. Димитрије Тирол
36. Писмо Димитрија Тирола Андрији Бозимировићу писано у Темишвару 12. августа 1828. године. (РОМС 3.701)
37. Писмо Димитрија Тирола Драгосављевићу писано 15. септембра 1829. године у Темишвару. (РОМС 3.702)

38. Писмо Димитрија Тирола Сими Милутиновићу Сарајлији писано 8. октобра 1838. године у Београду. (РОМС 21.751)
39. Писмо Димитрија Тирола Сими Милутиновићу Сарајлији писано 28. марта 1839. године у Београду. (РОМС 21.752)
40. Писмо Димитрија Тирола Сими Милутиновићу Сарајлији писано 30. маја 1842. године у Београду. (РОМС 21.750)
41. Писмо Димитрија Тирола Матици српској писано у Темишвару 2. октобра 1852. године. (РОМС 3.703)

42. Писмо Димитрија Тирола Суботи Младеновићу писано у Темишвару 16. октобра 1853. године. (РОМС 3.704)
43. Главни Трг у Чакову, око 1850. године
44. Књига крштених Српске цркве у Чакову. Упис бр. 385/1793 Образац је румунски али је попуњено српски
45. Родословна таблица Панте Тирола
46. Књига венчаних Српске цркве у Темишвару. Упис бр. 27/1817.
47. Кућа Тиролових у Темишвару.
48. Тамишка жупанијска управа Националног Архива у Темишвару.
49. Тестамент Христине Тирол писан у Земуну 1849
50. Фрањевачка црква у оквиру Темишварске гимназије у којој је Димитрије П. Тирол био професор од 1851. до 1857. године
51. Потпис Димитрија П. Тирола у каталогу Темишварске гимназије 1853-1854. школске године
52. Зграда Темишварске гимназије у којој је Димитрије П. Тирол био професор
53. Записничка књига Српског обшества при цркви у Темишвару.
54. Записничко решење бр. 82/1856. којим се Димитрију П. Тиролу одређује помоћ, пошто је “у весма оскудном стању”
55. Тестамент Димитрија П. Тирола писан у Темишвару 1857. године
56. Књига умрлих Српске цркве у Темишвару (Фабрици). Упис бр. 535/181857.
57. Српска црква у Чакову
58. Средњовековна кула у Чакову
59. Војни замак и утврђење у Темишвару у19. веку
60. Православна црква у некадашњим Мајуревима. Куће Димитрија П. Тирола биле су у непосредној близини
61. Главни Трг у Темишвару (Српски владичански двор, Саборна црква и Црквеноопштински дом)

62. Некадашња православна црква у Темишвару (Фабрици).
Кућа Димитрија П. Тирола била је у непосредној близини
63. Устави Друштва читалишта фабричког у Темишварском предграђу Фабрици (1852)
64. Зграда Мароканер. Прво седиште Друштва читалишта фабричког
65. Признаница о уплати редовне чланарине Друштва читалишта фабричког
66. Признаница о уплати допунског прилога Друштву читалишта фабричког
67. Некадашња кућа Српског обшества при цркви у Темишвару (Фабрици) у коју је 1855. године примљено читалиште
68. Парохијски Дом у Темишвару (Фабрици)
69. Портрети Доситеја, Саве Текелије и Јована Рајића које је за Друштво читалишта фабричког израдио Димитрије Г. Тирол
70. Улазница за бал Друштва читалишта фабричког 1855.
71. Нова кућа Српског обшества при цркви у Темишвару (Фабрици) у којој је такође радило читалиште
72. Градски бедеми у Темишвару који су одолели опсади 1849. године
73. Признаница о исплати преузетих примерака
Темишварског календара.
74. Парадни Трг са спомеником Победе у догађајима 1848-1849. Изглед око 1850. године

ДИМИТРИЈЕ П. ТИРОЛ
1793 - 1857

Издавач

Библиотека Матице српске
Нови Сад
Матице српске 1

Уредник

Миро Вуксановић

АУТОР КАТАЛОГА

Оливера Михајловић
Александра Драпшин

ПРИПРЕМА

Оливера Михајловић

УМНОЖАВАЊЕ

Станислава Николић

ПОВЕЗ

Милорад Родић

ТИРАЖ

50 примерака